

Hošek, Radislav

[Pfister, Friedrich. Götter- und Heldensagen der Griechen]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1959, vol. 8, iss. E4, pp. 118-119

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/110176>

Access Date: 01. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

keramiku z výborně datovaných hrobových celků, keramiku z předvladimírovského hradíště a z vrstvy pod Jaroslavovým valem. Šperky, které jsou ve slovanské archeologii pokládány za důležité chronologické vodítka, nejsou vlastně vůbec důkladněji zhodnoceny.

IX. „Kyjev a mongolský vpád.“ Autor tu dokazuje chybnost teorií, které se snažily zastít ničivý ráz tatarského nájezdu a zmenšit význam jeho tragických následků pro Kyjevskou Rus a Kyjev (V. B. Antonovič, M. S. Gruševskij). Archeologická stratigrafie ukazuje, že horní Kyjev byl tatarským útokem úplně zničen a ztratil svůj význam na několik staletí. Pod mocnými vrstvami z 19. a 20. stol. se hned nacházejí vrstvy z 11. a 13. stol.; na některých místech je dosti silná mezivrstva ze 17. a 18. stol., avšak vrstvy ze 14.—16. stol. neexistují. Pro katastrofický zánik města svědčí ruiny chrámových a palácových staveb, shofelá obydlí řadových obyvatel, tajná chodba pod Desátkovým chrámem s pozůstatky zavalených obránců, pokusivších se o únik z posledního útočiště, masové hroby se stovkami pohřbených. — V druhé části autor na základě letopisu živě rekonstruuje postup dobývání Kyjeva Tatary.

Slovanští archeologové se jistě budou často obracet k práci M. K. Karger, která svým dobrým obrazovým vybavením a mapami poskytuje množství srovnávacího materiálu a umožňuje orientaci v jednotlivých dosud roztržštěných a neúplně publikovaných nálezech. Z práce lze načerpat mnoho metodických poznatků k řešení problematiky raněfeudálních slovanských městských útvarů, jejichž výzkumem se československá archeologie již po řadu let intenzivně zabývá. Dnes tyto výzkumy dostoupily v mnoha případech stadia dílčího nebo celkového zpracování, které v marxistickém pojetí, jež ve své práci důsledně uplatňuje M. K. Karger, přinese naprosto nový pohled na hmotnou kulturu a společenský život Slovanů na našem území na počátku jejich historie.

Bořivoj Dostál

Friedrich Pfister: Götter-und Heldensagen der Griechen. Heidelberg, C. Winter-Universitätsverlag, 1956, str. 312.

Zpracování řeckého bájesloví působí badatelům nesmírné potíže, které vyplývají především z obrovského rozsahu látky. Přistupovali-li dřívější badatelé ke svým rozborům jen na základě zpráv literárních, pak moderní bádání musí sáhnout i po výsledcích starověkých dějin a po pramenech archeologických. Archeologické prameny mají pro nás platnost objektivního činitele, neboť zpravidla nepodléhají v takové míře subjektivnímu pojetí umělce. Zpracování řeckého bájesloví, jehož problematika není zdaleka tak lehká a jasná, jak se laikům zdá, je ztěžováno obvykle i tím, že se autor snaží o to, aby mythologickou látku přiblížil co nejširšímu okruhu čtenářů už proto, že řecké bájesloví je jedním z největších darů antického světa lidstvu.

I Pfister stál před týmiž problémy. Vyřešil je tím, že vzal v úvahu jen báje starší než ze 4. stol. př. n. l. Dále, v úvodu vyřešil otázky historické, příp. literárněvědné, v závěru problematiku pramenů a tradice. Některé báje, obecně známé, avšak dosvědčené až po 4. stol., přidal v dodatku (na př. Apollon a Dafne, Pyramus a Thisbe a j.). Pro snazší orientaci ve složitých genealogiích jsou k výkladům připojeny přehledné tabulky rodokmenů (str. 289 až 299) a rejstřík.

V úvodu (1—22) rozebírá Pf. názory Herderovy a Prellerovy, ve kterých ještě není rozdíl mezi náboženstvím a mythem. V mythu vidí Pf. „vyprávění o bozích, božských bytostech a hrdinech“ a odděluje od něho legendu, která se váže ke kultu a svým vznikem spadá do historické doby. V heroích dávných mytů vidí bohy, kteří měli původně svůj kult a kteří se teprve v předhistorické doby (t. j. podle Pf. mykénské) v pověstech měnili v lidi a v kultech v heroje. Svatyně bývalých bohů se prý změnilly v jejich hroby. Pf. soudí, že Aiolové a Ionové převzali mythy od původního neindoevropského obyvatelstva Balkánského poloostrova.

Pf. uznává změnu obsahu mytů, kterou vyvolávaly různé okolnosti. Tak se mohla měnit jména hrdinů, do mytů vstupovaly pohádky, a pod. Vycházejí z předpokladu, že se mythy

odehrávají na těch místech, kde se usadili Aiolové a Ionové, vyslovuje na základě pozdější řecké lyriky své názory na formu i obsah mytů, zacházejce nepochybně velmi daleko: „V těchto aioských a ionských písniích mykénské doby, složených v krátkých lyrických verších a strofických členěných, byly líčeny jednotlivé činy hrdinů, kteří byli považováni za předky mykénských vládců a byli uctíváni i kultovně“ (str. 15). Z mykénské doby nemáme totiž ani jeden verš a z lineárního písma B neznáme dosud žádnou pověst, ba spíše naopak: jména pozdějších mytických hrdinů jsou v lineárním písmu ještě jmény běžnými (jak svobodného obyvatelstva tak i otroků), takže se zdá, že se tato vlastní jména tabuovala a zůstala vyhrazena až pro mytické hrdiny z doby pohomérské, jak to před časem proslovil už A. Lesky. V mykénské době se měla — podle Pf. — vytvořit pevná tradice písni, jaké u Homéra zpívají Femios a Demodokos, a jimž jsou nejbližší básně Bakchylidovy. Něco obdobného proslovil už na počátku století Evans, který viděl v homérských básních překlady z mykénštiny.

Změnu místa vysvětluje Pf. rozšířením mytů z řecké pevniny do Malé Asie po dorském vpádu. Ukazuje správně na to, že legendární hroby mytických hrdinů v Malé Asii (Achillea, Idomenea aj.) rozšířily nutně dosavadní pověsti o činy těchto hrdinů na půdě maloasijské. Avšak Troja, kterou v 9. stol. spatřil řecký pěvec, byla jen malá viska a nemohla být proto podnětem k inspiraci. Tu básník hledal ve své fantasii a ve starších písniích. Epické zpracování, které se zde takto vytvořilo, vedlo k jednotě, která se přes rozdílné pojetí odráží i v díle tragiků.

Po tomto vysvětlení vzniku a vývoji mythu se autor vrací k podstatě mythu a určuje jej jako náboženské vyprávění (pokud jsou jednajícími osobami bohové a heroové) s obsahem zcela náležejícím profánní sféře.

Vlastnímu výkladu mytů jsou věnovány dva hlavní oddíly knihy, a to *Vznik světa a bohů* (str. 23—79) a *Heroové* (81—236). Jejich výklad se v podstatě neliší od běžné tradice. Obraťme proto svou pozornost k dalšímu oddílu, který se zabývá prameny a literární tradicí. Zde se dovídáme, že v nejstarší době byly všechny významnější myty zpracovány v hexametri (poněkud odlišný výklad je na str. 15!) a že myty žily i v historické době, kdy je básníci vnášeli do literatury mnohdy poprvé, jako Euripides báji o Minoovi a Pasifai. Kolem r. 700 se vytvářejí epické cykly a mythu se zmocňuje výtvarné umění, nepochybně pod vlivem eposu. Od této doby se — až na báji o Orfeovi — nové myty netvoří. Zde měl Pf. podotknout, že legendy naproti tomu vznikají i nadále, a vysvětlit, že tomu tak bylo proto, že staré nábožensko-mythologické nazírání v důsledku dalšího vývoje společnosti mizí. Naproti tomu legenda žije dále, neboť je plodem tvořivého lidového ducha. Pf. jest ovšem připsat zásluhu za to, že jinak věnuje vzniku lidové prózy patřičnou pozornost.

Myty, jak je známe z dnešní podoby, jsou často výsledkem individuálního názoru básníka, zvláště tragiků. Zjistit původní stav je dnes většinou nemožné. Zajímavé jsou i výklady o poměru historické tradice k mythu. Mezi nimi nebylo rozdílu, jak vidíme z toho, že se ještě u Isokrata a u jeho žáků mythos chápal jako historická skutečnost. Takové chápání vedlo často k racionalistickým anebo allegorickým výkladům mythu. Nato Pf. konstatuje, že mythos „ztrácí svůj střed“ a že ze sféry náboženské sestupuje do sféry profánní. Proč tomu tak bylo, jsme uvedli výše.

Přestože Pf. si vzal za základ varianty mytů vyskytujících se do 4. stol., sleduje vývoj mythu až do doby římské, přičemž poněkud nespravedlivě upírá Římanům vlastní myty (253). Při výkladu o Diktyovi a Daretovi bychom očekávali odkaz na literaturu středověkou.

Přes některé výhrady k Pf. pojetí je třeba konstatovat, že jde o knihu zdařilou. Česká věda takovou knihu dosud nemá. Překlady knih G. Thomsona přibližují našemu čtenáři rozbor některých mytů za určitým cílem, ostatní mythologie jsou napsány pro potřebu školáků. Bylo by si přáti, aby i naši filologové dali českému čtenáři knihu obdobnou.